

מכתלי בית הדין

תשובות אקטואליות
בענייני חושן משפט

גיליון רל"ב, תשפ"ד

משולחנו של הגאון
רבי מנחם מנדל
פומרנץ שליט"א
ריש מתיבתא 'עוז והדר'

הזיק קרטון של אתרוגים

בקליפתם העדינה, והנותרים אף הם לא שרדו את הנפילה הפתאומית בלא פגם כלשהוא ביופיים ובהידורם.

ברור לחלוטין שבטרם ניגש ר' יקותיאל בירנבוים לעסוק במכירת אתרוגים, לא שקלל במאזן ההוצאות וההכנסות את הנזק הבלתי הצפוי שיגרם ר' מיכאל, שניגש אליו נבוך ומושפל, ממלמל מילות התנצלות חסרות משמעות. הוא התאפק שלא להרים את קולו בצעקות על היהודי המסכן, שגם כך חש שלומיאל ובטלן. אולם הוא לא התכוון לוותר על הכסף הרב שעתידי היה ליפול בחלקו במכירת אלו האתרוגים, והוא הודיע לר' מיכאל כי עליו לשלשל לידו סכום של שלשים אלף שקלים, מאחר ומדובר באתרוגים שהמחיר ההתחלתי שלהם היה אלף שקלים לכל אתרוג. לא פחות.

עיניו התרחבו בהפתעה כששמע מפיו של ר' מיכאל שאיננו מעוניין לשלם אפילו סכום המתקרב לזה. לדבריו, אין למדוד את הנזק לפי מה שהיה יכול למכור את הסחורה, אלא כפי העלות של ר' יקותיאל עצמו. מדוע נחשב את שווי הסחורה כפי שאתה, הסוחר, מתמחר אותה לקונים, ולא כמחירה בין מגדלי הפרדסים לסוחרים? טען כנגדו. לא זו אף זו, הטעים ר' מיכאל, אפילו נחשב את השווי כפי פוטנציאל המכירה, ברי הדבר שלא היית מצליח למכור את כל שלושים האתרוגים במחיר כה מופרז. ואמנם, ר' יקותיאל, שלא אבה להשלים עם ההפסד העצום, מיהר לשגר את השאלה לבית הדין.

עיקרי הנושא בהלכה

א. תשלום לפי שווי או לפי ערך המצוה

מפורסמת תשובתו של מהר"ם מינץ (סימן קיג) אודות אחד שפסל אתרוג שעלה יקר, ובעל האתרוג תובע מהמזיק את מחירו המלא כפי ששילם בעד האתרוג, שהכריע שהמזיק

רק כדי להתחבר למצוה היקרה, מי שש ר' מיכאל מעט את האתרוגים הפרוסים על השולחנות. מבלי להציץ בהם מקרוב, ידע שלא אותם הוא מחפש. 'נו, ר' יקותיאל, הבטחת לב, תביא לב, נפנה בחיך וקריצה לעבר הסוחר, שמיהר להוציא עבור ר' מיכאל קרטון מלא באתרוגים מהודרים נוצצים. יהלומים וזהבהים של ערב סוכות. לא לפני שהבהיר לו שכאן כל אתרוג 'מתחיל' במחיר של שש מאות שקלים, כמובן שהסכום הסופי נקבע לפי מידת ההתלהבות של הלקח וכושר ההתמקחות שלו.

ר' מיכאל בחן בשימת לב אתרוג אחר אתרוג. אולם מהר מאוד הודיע לר' יקותיאל שאין טעם למשוך את הזמן במשחק החלפות הלוך וחזור, 'ואיל נא ר' יקותיאל לחתור ישר אל הסוף ולהביא לפניו את האתרוגים המובחרים ביותר, אותם שמר מן הסתם בארגז נפרד. ר' יקותיאל הכניס את ר' מיכאל לחדר הפנימי, שם היו טמונים האוצרות. 'קח עמך את הקרטון הזה, הורה לו, 'ושב עמו תחת המנורה. כאן תמצא את ההידור שבהידור כחפצך, ובעיקר תוכל למצוא את הלב שלך באמת', הבטיח לו.

ר' מיכאל נטל את הקרטון בהתרגשות וצעד עמו לעבר הפינה הצדדית, שם ניצבה מנורה גדולה ואיכותית, וזכוכית מגדלת צמודה. אלא שברוב חפזונו, עלה ודרך על במתי מספר קופסאות ריקות שהיו זרוקות על הרצפה, נתקל בהם, והשתטח ארצה בפישוט ידים ורגלים. כובעו עף הרחק ממנו, משקפיו התעקמו, והוא עצמו איננו יהודי צעיר. אנקת הבהלה שפרצה מפיו סובבה את ראשיהם של כל הנוכחים שמיהרו לגשת ולסייע, כמו גם הזעיקה את ר' יקותיאל שחרד לגורל אתרוגיו היקרים. ואכן, את אשר יגור בא לו. שלושים אתרוגים מובחרים, ממוינים במיון אחר מיון, עשר פעמים, היו פזורים על הרצפה, מתגלגלים להכא ולהתם. חלקם חסרי פיטם, אחרים חטפו מכות קלות

א' תה מחפש את הלב שלך? - פרסום מקורי שהתנוסס על אלפי מודעות מעוצבות ומסוגנות שהציפו את העיר בני ברק בשלהי אול, חודש הרחמים. כהרגלם של הבריות, יש מי שפשפש במוחו בניסיון להבין מי עומד הפעם מאחורי הפרסום המעורפל ומה היא מטרתו, ויש גם מי שראה, התקדם הלאה ומחק מזכרונו. יש גם כאלו הממהרים לדרכם שהמודעה אף לא צדה את עיניהם.

שבוע ימים לאחר מכן, כבר כיסו מודעות חדשות וטריות את קודמותיהן, שופכות אור על המסתורין. 'אתה מחפש את הלב שלך?' נכתב שם באותיות גדולות, 'תמצא אותו ב'אתרוגי בירנבוים'. שלם. נקי. מצוחצח וטהור לחג'. המילים הקיפו תצלום מרהיב של אתרוג צהוב יפהפה, כלילי המעלות.

האפקט הפרסומי עשה את שלו, ורבים פקדו את חנותו של ר' יקותיאל בירנבוים. עטים ורוכנים על האתרוגים שאך זה עתה נקטפו מן הפרדסים. ואכן, ר' יקותיאל לא אכזב. אלפי אתרוגים ממגוון רמות הכשרות וההידור שכנו בעשרות קרטונים של 'פירות וירקות מהודרים', כאלו שבדרך כלל משמשים אמצעי אחסון לאבוקדו או מלפפונים. כעת זכו הקרטונים לארח בתוכם את פירות עץ ההדר, חפצי המצווה היקרה.

גם ר' מיכאל שלומוביץ היה בין הבאים. ר' מיכאל, לא ויתר אף שנה על אתרוג 'הודור שבהודור', נקי מכל נקודה ומכל כתם. נכנס ויצא בשווקי ארבעת המינים השוקקים, ביקר בדוכנים וחנויות הצצות כפטריות קרוב לחג הסוכות בכל פינות ומחנות, עד שהשיג את מבוקשו, לא לפני שנפרד מחבילת שטרות מתאימה. הסוחרים עשו לעצמם מנהג, מדי שנה, לעדכן מעט את המחיר, מעט ועוד מעט, עד שהיה דומה כי בשנה זו קפצו להם המחירים באחת לגובה מפתיע, כמו עשו הסוחרים יד אחת שלא למכור אתרוג מהודר בסכומי אשתקד.

יכול לשלם דמי אתרוג כשר ולא יותר. והביא לכך ראיה, ממסכת בבא קמא (ע:ח), שם הובאה מחלוקת בין רבנן לרבי אלעזר בן עזריה לגבי מי שנודר עולה סתם מבלי לפרש לאיזה סוג של עולה כוונתו, לפי רבנן הוא צריך להביא כבש, ולרבי אלעזר בן עזריה הוא יכול להסתפק בעולת העוף. בעי רבא הרי עלי עולה והפריש שור, ובא אחר וגנב את השור, האם במקרה כזה צריך הגנב לשלם את שווי של השור שגנב, או שיכול לשלם רק את הערך הנמוך שיש בקרבן עולה, דהיינו כבש לשיטת רבנן ועוף לשיטת רבי אלעזר בן עזריה, והגם שהעולה היא ממון של הקדש, מאחר ויש על הבעלים חיוב אחריות לדעת רבי שמעון שסבר כי 'דבר הגורם לממון כממון', נחשב שיש לנודר צד בעלות בדבר שנדר וחייב הגנב לשלם לבעלים. שורש הספק, מבואר בגמרא, האם מחמת שהנודר להביא עולה רשאי מעיקר הדין להביא כבש או עוף נמצא שאין חיוב האחריות שעליו אלא בערך ממון של כבש או עוף, או שיש לו את הזכות לטעון שכוונתו הייתה לעשות מצוה מן המוכרח, ונמצא שהזיק הגנב לבעלים ערך ממון גבוה של שור. ומסקנת הגמרא: בתר דאיבעיא הדר פשט: גנב - פטר עצמו בכבש לרבנן, בעולת העוף לרבי אלעזר בן עזריה. הרי לנו ראיה מפורשת שאין הגנב חייב לשלם את הערך של ההידור מצווה, ויכול לשלם את המחיר הנמוך של ערך עיקר חיוב המצוה. אולם המשנה למלך (הלכות מעשה הקרבנות פרק טז הלכה ז) חולק עליו, ולדעתו יש חילוק בין דבר שיש לו ערך שוק לדבר שאין לו ערך שוק. ומכוח חילוק זה הוא מבאר כי מה שמצינו לגבי מזיק בהמה של קרבן עולה, הרי אין לבהמה זו ערך ממוני, כיון שלאחר שהוקדשה למזבח שוב אינה שלו למוכרה או לתתה במתנה, כי אם לקיים בה את נדרו להקריבה על המזבח. ומאחר ומצד נדרו המקבל על עצמו להביא עולה יכול גם להקריב כבש או עוף ולצאת ידי חובת נדרו, אשר על כן אין המזיק צריך לשלם יותר מסכום זה. שונה הדבר במזיק אתרוג שהוא שלו וגם יכול למכרו לפי שוויה בשוק, ממילא צריך המזיק לשלם את מלוא הערך של האתרוג המהודר כפי שהזיק. אף החכם צבי (סימן קכ) חולק על מהר"ם מינץ, והכריע שהמזיק אתרוג לפני סוכות שניתן למוכרו במחיר גבוה, יש לשלם עליו את הסכום שהוא שווה למכירה. החכם צבי מוכיח כדבריו מסברא פשוטה, וכי אילו היה גונב אדם ספר תורה מהודר ביותר מחבירו, שכתוב בכתב נאה על קלף משובח, והוא שווה אלף זוז, היעלה על הדעת שיוכל הגנב להחזיר ספר תורה שאינו מהודר ואינו שווה יותר מחמישים זוז ולטעון שגם בספר תורה כזה הוא יוצא ידי חובת מצות ועתה כתבו לכם את השירה הזאת. וודאי שלא תהיה כזאת בישראל.

וכן פסק בערוך השולחן (אורח חיים סימן תרנו סעיף ה) שפשיטא שמחוייב לשלם לו

כפי שויו. ואמנם, דעת הרבה מהפוסקים לחייב את המזיק בדמי אתרוג מהודר, כשיטת המשנה למלך והחכם צבי. ראה שו"ת שבות יעקב (ח"ב סימן כט), שו"ת שמן רוקח (ח"א סימן כג), שו"ת מהר"י עניזל (סימן עד), שו"ת מהר"ם שיק סימן שכט. שו"ת צמח יהודה (ח"ג סימן יד). ומשכך, נראה כי ראוי לו למזיק לחוש לשיטתם, ואם הזיק אתרוג קודם החג, יש לו לשלם את שווי האתרוג כפי ששילם עליו הקונה.

ב. תשלום נזק על הפסד הערך או על הפסד שימוש

הפנים מאירות (חלק ב סימן קכט) מסכים אף הוא עם המשנה למלך והחכם צבי, אך מציין שהחיוב על המזיק לשלם דמי אתרוג מהודר, הוא בתנאי שאכן גם כעת בשעת ההזיק יש מי שיהיה מוכן לשלם את מחיר האתרוג. אך אם מדובר באתרוג יקר מאד שאין לו שוק כלל, וגם כעת לא ניתן למצוא בכל הסביבה מי שיהיה מוכן לשלם מחיר כל כך יקר על האתרוג, ישלם המזיק את המחיר הזול שנדרש כדי לקיים את המצווה. וזאת משום שלאחר שהזיק את ערך שוק.

נראה כי הפנים מאירות סבור שיש להעריך את החפץ הניזוק כפי שוויו הנמכר בשוק. ואם אין שווי לדבר ההוא כי אם לבעליו, אינו נחשב נזק שצריך לשלם עליו. כך

היא גם דעתו של הנהניכות המשפט (סימן קמח סק"א) שאדם שהזיק דבר שאין לו ערך עצמי למכירה, אלא שהוא שווה לבעליו, אין המזיק חייב לשלם עליו. דוגמא לדבר, אדם שהזיק משקפיים מסוימות משומשות מזה שנים, עד שאין שום אפשרות למכור אותם לשום אדם, או שהזיק בגד משומש שיש לו ערך כלפי האדם הניזוק אך אין לו שום ערך ממוני למכירה בשוק, אינו חייב לשלם את הנזק. למרות שאותו אדם יידרש כעת לרכוש משקפיים אחרות או בגד חדש, והרי הוא יוצא נפסד.

נושא זה נידון אצל האחרונים הפוסקים בהרחבה, האם תביעת מזיק היא על הפסד הערך הממוני או על הפסד השימוש בחפץ, ולפי דעתו של הנהניכות אין חיוב על חסרון שימוש כאשר אין חסרון בדמים לפי הערך, בעוד שהחזון איש (ב"ק סימן ו סק"ג) סובר שחייב לשלם על הפסד השימוש גם כאשר אין כל הפסד בערך הממוני. ולכן כתב כי המזיק בקיר אחד שבבית, אפילו שערך הבית לא פחת בשל נזק שאירע בקיר אחד, חייב לשלם את עלות התיקון של הנזק, כי כי הצורך

בריפוי של הבית הוא עצמו נחשב לנזק בבית, והחיוב הוא לא רק להשלים את הפסד הערך הממוני, אלא גם להשלים את החיסרון שבשימוש.

ג. הזיק בשוגג

בהתאם לחקירה זו, יש הסבר גם לדברי הפרי מגדים (משבצות זהב סימן תרנ"ו סק"א) שמביא את מחלוקת מהר"ם מינץ והמשנה למלך, ומכריע לחלק בין אם הנזק נעשה בשוגג או נעשה במזיד. בשוגג, יש להכריע כשיטת מהר"ם מינץ שיכול לשלם מחיר של אתרוג כשר, ולדעתו אף החכם צבי יודה בשוגג. אמנם, כתב שבאופן שהניזק יתפוס מנכסי המזיק כפי שווי אתרוג מהודר, אזי יוכל לומר 'קים לי' כדעת המשנה למלך שצריך לשלם את הסכום הגבוה. לכאורה דברי הפרי מגדים טעונים ביאור, שהרי לא מצאנו חילוק בין מזיד לשוגג במזיק

לפי זה, גם בנוגע להזיק האתרוגים, הרי אצל בעל האתרוג ששילם מחיר יקר עבור האתרוג המהודר, מה לו עם העובדה שאין קופצים על האתרוג באותו מחיר, אצלו האתרוג הוא בעל ערך רב והוא חפצא דמצוה שיש בו שימוש, ואם כן יש מקום לחייב את המזיק במלוא הסכום אף לדברי הנהניכות

גמור, אלא בדינא דגרמי, וכאן הרי מדובר בנזק שעשה בידיים מדוע לחלק כן.

אמנם, אם סבור הפרי מגדים שמזיק אינו צריך לשלם את דמי השימוש אלא את הערך הממוני שהחפץ שווה כעת בשוק וכדעת הנהניכות, נוכל לבאר את טעמו לפי שרק המזיק חפץ השווה ממון בשוק נחשב למזיק בידיים, אבל כאשר הזיק חפץ שאין הוא עצמו בעל ערך ממון אלא שיש מזה הפסד שימוש לבעלים, נמצא שבמעשה ההזיק בעצמו לא הזיק ממון שהוא בעל ערך בשוק, אלא רק גרם הזיק אצל הבעלים ואפשר לחייבו רק מדינא דגרמי. ולכן במידה וכעת אין ביקוש לאתרוג במחיר שהניזוק רכש אותו, שוב אין הוא עצמו ממון ואי אפשר לחייבו אלא מדינא דגרמי שהחסיר את הערך שלו אצל בעליו, ובזה יש חילוק בין מזיד לשוגג.

אלא שבפרי מגדים משמע שכותב את דינו לגבי שוגג, גם באופן שיש מי שירצה לרכוש את האתרוג במחיר המלא. ולפי זה, צריך לומר שלשיטתו החידוש הוא גדול יותר, שאע"פ שניתן למצוא קונה לאתרוג במחירו היקר, עדיין הפער שיש בין ערך אתרוג כשר

לערך אתרוג מהודר, אין זה שווי אמיתי של אתרוג שיהיה ניתן לחייב עליו מדין מזיק, כיון שסוף סוף הערך הנוכחי של האתרוג נגזר ממה שהלה רוצה להדר וליטול אותו למצוה, ויתכן שיש עוד מתי מעט כמותו שיהיו נכונים לשלם כך, ועדיין אין זה שוויו הממוני בהחלט, וממילא החיוב הוא מחמת ההפסד שיש לניזק שהפסיד את הכסף שהשקיע באתרוג, וחיוב זה הוא מדינא דגרמי שיש לחלק בו בין מזיד לשוגג.

על פי דברי הפרי מגדים, בנידון דידן שר' מיכאל הזיק את האתרוגים בשוגג, ויכול לשלם כמחיר הנמוך שמשלמים על אתרוגים כאלו, ועכ"פ לפי דעת הפרי מגדים יוכל לטעון 'קים לי' כמהר"ם מינץ שאין צריך לשלם אלא כשווי אתרוגים כשרים.

וכן פסק בערוך השולחן (אורח חיים סימן תרנו סעיף ה) שפשיטא שמחוייב לשלם לו כפי שויו. ואמנם, דעת הרבה מהפוסקים לחייב את המזיק בדמי אתרוג מהודר, כשיטת המשנה למלך והחכם צבי. ראה שו"ת שבות יעקב (ח"ב סימן כט), שו"ת שמן רוקח (ח"א סימן כג), שו"ת מהר"י עניזיל (סימן עד), שו"ת מהר"ם שיק סימן שכט. שו"ת צמח יהודה (ח"ג סימן יד). ומשכך, נראה כי ראוי לו למזיק לחוש לשיטתם, ואם הזיק אתרוג קודם החג, יש לו לשלם את שווי האתרוג כפי ששילם עליו הקונה

ד. חילוק בין חפץ שימושי לזכות מכירה

ברם, רבים מהפוסקים השתוממו לנוכח דברי הנתיבות, וכי יש בדבר סברא שאדם שהזיק חפץ יקר של חברו, שבאופן שאין לחפץ ערך ממוני למכירה, ואין הוא שווה כי אם לאותו איש הניזק, לא יצטרך לשלם על הנזק. (ראה ערך ש"י חושן משפט סימן שפו, קהלת יעקב בבא קמא סימן לט, אבן ישראל סימן קד).

אלא שהנתיבות הביא הוכחה לדבריו מאשה שמוכרת בחיי בעלה את זכות כתובתה שיהיה ניתן לגבות לאחר מותו או אחר גירושה, כי מצינו במסכת בבא קמא (פט.) שהביאו ראייה שטובת הנאה של הכתובה, היינו זכות מכירת הכתובה במצבה הנוכחי, שהיא מקבלת עליה סכום נמוך מכפי שרשום בכתובה כיון שיש ספק אם בכלל יבוא לידי גבייה, הכסף הזה מיועד לאשה ולא לבעלה,

ממה שמצינו שעדים זוממים שהעידו שגרשה בעלה ונתן לה כתובתה והוזמו, חייבים לשלם לה טובת הנאה של הכתובה שבאו להפסידה, ואם טובת הנאה היא של הבעל, הרי לא הפסידו אותה כלום בעדותם. ולכאורה גם אם באופן שמוכרת ממון המכירה יהיה שייך לבעל, הרי במידה ולא תמכור אלא תמתין לעת מצוא, יתכן שלכסוף תרוויח את כתובתה, אם תתגרש או שבעלה ימות, וספק זה עצמו יש לו ערך כספי, ונמצא שהעדים הפסידו לה את הערך הזה. וממה שהגמרא מוכיחה שהזכות היא לאשה ולא לבעל, זו ראייה ליסוד האמור שערך כספי שיש לו שווי רק אצל בעלי החפץ אין הוא נחשב ערך ממוני לתשלום.

על כך כתב הגאון רבי שלמה זלמן

אויערבאך (מנחת שלמה תנינא סימן קלה), שיש לחלק בין זכות מכירה, שהיא כמו זכות בכרטיס הגרלה, שאפילו אם נאמר שיש כאן שווי כספי לבעל החפץ, עדיין מדובר בזכות ולא בחפץ שיש לו ערך שימושי, ולכן אם אין אפשרות למכור זכות זו, אין זכות זו נחשבת לממון. לבין חפץ משומש שאמנם אין לו שוק למכירה אך הוא בעל ערך אמיתי לבעליו בגין השימוש העכשווי שיש לו בו ונחשב לממון. כמו למשל בגד יקר, שבין אם ניתן למוכרו ובין אם לאו, בעל הבגד זקוק

לו, ואם יהיה הבגד נחסר מאתו הוא יצטרך לרכוש אחר. באופן זה האחרון, סבור המנחת שלמה, כי הנתיבות

גם הוא יודה שהמזיק לא יוכל לשחרר את עצמו מלשלם את ההיזק שביצע בממון חברו. רבי שלמה זלמן מוסיף עוד כי גם ראייתו האחרת של הנתיבות, שעוסקת באחד שרכש דרך בתוך שדה חברו, ולאחר מכן מכר החבר את השדה לארבעה אנשים וכעת כל אחד דוחה את הרוכש למגרש של השני, הרי גם אין חפץ ממש שאפשר להצביע עליו שהוא ניזוק, אלא זכות הליכה בתוך

השדה, וזכות כזאת לא ניתן למכור בכסף. בהתאם למה שחידש המנחת שלמה, הרי שבאמת לא נחלקו לגבי חפץ ממשי שהוא יקר לבעליו, שגם אם אין לו ערך שוק בשעה שבאים למכור אותו לאחרים, סוף סוף הוא הזיק דבר שאצל בעליו השווי מוגדר וברור. אמנם אם הזיק לו משקפיים משומשות או בגד יקר, ברור שגם לפי סברא זו לא נוכל לחייב את המזיק בדמי בגד חדש, אלא יש לערוך חישוב כמה הוא הבלאי של הבגד וכמה הגיוני להפחית בדמי הבגד בשל השימוש של בעליו. ויש רוצים לומר שנכון לשער זאת כמה היה הניזק מוכן להשקיע כדי לקנות בגד חדש, ויעשו פשרה בדרך זו.

לפי זה, גם בנוגע להיזק האתרוגים, הרי אצל בעל האתרוג ששילם מחיר יקר עבור האתרוג המהודר, מה לו עם העובדה שאין קופצים על האתרוג באותו מחיר, אצלו האתרוג הוא בעל ערך רב והוא חפצא דמצוה שיש בו שימוש, ואם כן יש מקום לחייב את המזיק במלוא הסכום אף לדברי הנתיבות.

ובאמת, המנחת שלמה מוסיף וכותב, שאף מהר"ם מינץ לא אמר דברו כי אם באופן שכבר לא ניתן למכור את האתרוג המהודר, כגון שלכולם יש כבר אתרוגים או ביום הראשון של החג, ודעת המשנה למלך שמה שאין למי למכור כעת כאשר כבר לכולם יש אתרוגים הוא מקרה, אבל באמת הוא ממון גמור שהרי ניתן מן הדין למכרו. וכתב שעוד יש לדמות זאת למזיק פרי שהוא לעוס או נייר שהוא כתוב, שלא ניתן למכרו אבל הוא בוודאי חשוב ממון גמור לבעליו. וכתב דיש לחקור שמא אף אם נאמר שהמזיק פרי לעוס חייב, מכל מקום מי שגונב פרי כזה אין לו חיוב, כיון שלא נטל כלום עבור עצמו. וסיים שהגונב אתרוג מהודר, צריך לשלם

כפל של מחיר אתרוג מהודר, ולא כדעת השער המלך (חובל פ"ז ה"ד) שכתב שאינו משלם את הכפל של תוספת ההידור.

ומאחר ורבו הפוסקים שכתבו שיש לשלם את מחיר המלא של האתרוג, ומהם שכתבו שאף מהר"ם מינץ וסייעתו מודים בכהאי גוונא, על כן באופן שהזיק במזיד לא נראה שיוכל לטעון 'קים לי' לפטור את עצמו מחיוב זה.

המשך הדיון והיוצא להלכה נביא בע"ה ובס"ד בשבוע הבא

